

Algunes conclusions del Fòrum de noves tecnologies i estratègies de creixement econòmic per a Catalunya

1

Introducció

La història econòmica ha evolucionat, tot passant per diverses etapes: de l'era agrària a la industrial, la de serveis i, darrerament, a l'era de la informació i del coneixement. Si la revolució industrial va representar un canvi radical en els sistemes i les relacions productives, la revolució tecnològica actual també està transformant les relacions econòmiques i socials, i condueix a millores en els nivells de renda i de benestar de la societat. Per aprofitar aquestes oportunitats cal estudiar i afrontar les mancances que pugui tenir l'economia catalana en el marc de les noves tecnologies de la informació i la comunicació (TIC), però també cal considerar aspectes favorables de gran rellevància (com ara la internacionalització de les empreses catalanes, el creixement econòmic sostingut, l'elevat grau de penetració de les TIC, entre d'altres) que sovint resten en l'oblit i que poden contribuir a fer que la nostra economia

sigui capdavantera. Entre els precedents històrics més paradigmàtics destaca la revolució industrial, que a Catalunya va reeixir i, malgrat la gran escassetat dels recursos naturals necessaris (energia i matèries primeres), ens va situar entre les regions pioneres d'Europa.

2

L'economia catalana davant les noves tecnologies

El context en què s'emmarca l'economia mundial es caracteritza per diversos fenòmens (desenvolupament de la societat de la informació, liberalitzacions i globalització), sovint lligats pel mateix fil conductor: la penetració de les noves tecnologies. Les TIC poden facilitar la disgregació o la deslocalització de l'activitat. Això no obstant, els estudis demostren que les TIC generen forces aglutinadores, atès que, lluny de substituir les interrelacions personals, fins i tot les intensifiquen. Davant d'això, augmenta l'in-

terès per qüestions com ara els factors de localització empresarial. Així, la disponibilitat de personal qualificat, la presència d'un sòlid teixit empresarial, la qualitat de vida i les infraestructures de recerca, de transport, logístiques i de comunicacions, són alguns d'aquests factors.

No hi ha dubte que la globalització tendeix a concentrar els grans centres de decisió empresarial d'abast mundial en un nombre reduït de capitals, i és difícil que Barcelona en sigui una. Això no obstant, cal reconduir el reiterat debat sobre la possible pèrdua de poder econòmic de Catalunya en favor de Madrid. De fet, no ens hauria d'estranyar que, a mitjà o a llarg termini, la globalització exclouï de la llista de les principals capitals econòmiques del món ciutats que fins ara han gaudit d'aquesta condició. D'altra banda, gràcies a les TIC economies "perifèriques" com la catalana tenen l'oportunitat de desenvolupar una massa crítica de capital tecnològic que, en conjunció amb altres condicionaments favorables de la nostra economia, ens permetran encarar el futur amb dinamisme.

Cal dir, però, que no és suficient que una economia creixi; cal que aquest creixement sigui sostenible. A més de la idoneïtat de les infraestructures (aspecte en què l'Administració pública té un paper fonamental), un altre pilar bàsic d'aquesta sostenibilitat és l'esperit emprenedor. Qualsevol economia s'ha de renovar mitjançant l'activitat emprenedora, la innovació transformada en empresa, cosa que requereix la figura de l'empresari o l'emprenedor. Això es pot produir fora de l'empresa –generant-ne una de nova (*start up*)– o bé dins de la mateixa empresa. Els factors principals que determinen aquesta activitat són: el caràcter emprenedor de la societat, l'existència de personal qualificat (tècnic i de gestió), un entorn empresarial amb una xarxa de grans empreses, l'activitat d'R+D i la disponibilitat de recursos financers.

Entre aquests factors de localització empresarial i d'activitat emprenedora, Catalunya destaca pel seu tradicional esperit emprenedor, al qual recentment s'ha afegit l'aparició d'una nova generació de joves

disposats a posar-lo en pràctica. Els emprenedors "de sempre" són els artífexs del dens teixit empresarial català, format en una bona part per empreses familiars. Si durant els darrers anys (sobretot a partir de l'adhesió d'Espanya a la UE) aquestes empreses han fet un gran esforç per ser presents als mercats internacionals, amb l'entrada en circulació de l'euro i la implantació de les TIC se'ls obre una nova etapa d'expansió i de redimensionament. Tanmateix, per prendre part en aquest nou impuls l'empresa tradicional catalana, i els "vells emprenedors", hauran de superar les crítiques que se'ls atribueixen, com ara la manca de visió a llarg termini o el "pensar massa en petit".

En canvi, pel que fa als "nous" emprenedors, sembla que entre els joves catalans millora l'acceptació social de la iniciativa emprenedora i que creixen les ganes d'experimentar l'aventura de crear una empresa. A més, la qualitat de vida local està propiciant l'establiment de joves emprenedors estrangers. Sovint, però, les idees i els projectes dels nous emprenedors troben dificultats per arribar a bon terme o per traduir-se en una nova empresa (*start up*) per manca de finançament.

Tampoc no es pot perdre de vista la presència creixent a Barcelona d'activitats de serveis a les empreses (pròpies de zones altament urbanitzades i/o d'elevat nivell de renda per càpita). Segons alguns estudis, els serveis empresarials doten les ciutats d'una gran capacitat d'atracció d'empreses i de considerables creixements de productivitat. Barcelona no és una excepció. A més, malgrat la tendència a l'especialització regional en què es troben immerses les economies europees, Catalunya continua tenint una base productiva diversificada, indicador d'una gran capacitat innovadora.

Un altre aspecte favorable de l'economia catalana és l'excel·lent nivell de formació universitària del país. Aquest accés a mà d'obra qualificada té un paper fonamental en les decisions de localització empresarial i facilita l'activitat emprenedora gràcies a la disponibilitat de tècnics i d'equips de gestió. Es detecten, però, alguns dèficits sectorials que caldria

solucionar per via del sistema educatiu (generant aquesta mà d'obra qualificada), reforçant els mecanismes per tal de retenir-la (cal evitar la pèrdua de talents) i intentant atraure'n més. Val a dir que la qualitat de vida que ofereix Catalunya es configura com un factor d'atracció de mà d'obra qualificada.

Els experts coincideixen en l'opinió que la creació de capacitats humanes per disposar una massa crítica suficient de capital humà pot tenir més impacte sobre la innovació tecnològica que no pas els esforços per atreure finançament directament. A més, els agents de l'economia catalana han de tenir present que la tecnologia fa que les coses passin molt ràpidament, i això exigeix adequar constantment les titulacions universitàries i la formació, en general, a les necessitats del mercat. Un altre aspecte a considerar sobre la creació d'habilitats humanes és que la formació no es limita a l'adquisició de coneixements, sinó que també abasta altres capacitats com ara la d'aprendre contínuament, la de treballar en equip o la capacitat de risc.

Malgrat que el "miracle" irlandès pot resultar paradigmàtic quant a la implantació i el desenvolupament de les noves tecnologies, sovint es posa en entredit la seva sostenibilitat futura. Els incentius fiscals i l'idioma hi han afavorit la inversió estrangera de gran contingut tecnològic, però no s'ha invertit en la formació dels treballadors locals. Es disposa d'una massa crítica de capital tecnològic (intangibles) però no de capital humà autòcton, mentre que en el context de les TIC la inversió en capital humà i en intangibles pren el protagonisme a la inversió en actius físics o tangibles. En canvi, l'economia catalana presenta les bases per convertir-se en un centre global en el camp del coneixement. Això no obstant, caldrà potenciar la presència de centres d'excel·lència i fer un esforç per superar algunes febleses relatives a l'activitat en R+D i a les infraestructures tecnològiques.

Així doncs, entre els punts febles de l'economia catalana destaca el baix nivell d'inversió en activitats d'R+D. Una altra debilitat important que pot limitar l'activitat emprenedora és l'insuficient finançament

institucionalitzat i, més concretament, el capital risc. Segons un dels experts del Fòrum "la història del capital risc a Catalunya és una història d'èxit (quan es produeix la inversió)". El problema és que la inversió no és tant freqüent com es desitjaria. La creixent concentració del sector financer a Madrid es tradueix en menors volums d'inversió de capital risc per a l'economia catalana. De tota manera, a banda de la insuficiència de recursos hi ha altres causes que expliquen la no interacció entre els projectes empresarials i els fons de capital risc. Segons els experts, en alguns casos la causa és que el capital risc no troba projectes d'alt nivell a Catalunya; en altres, que el capital risc tendeix a invertir en companyies en estadis més desenvolupats, cosa que dificulta les possibilitats dels emprenedors joves o de primer negoci que sorgeixen al país.

3

Propostes d'actuació

3.1

Propostes per a les empreses catalanes

En general, el plantejament de les pimes tradicionals catalanes davant les TIC ha de ser, en primer lloc, el de continuar l'esforç expansiu (cal tenir en compte que Internet facilita l'accés a nous mercats, però també augmenta els competidors potencials). En segon lloc, han d'innovar però sense grans complicacions; un plantejament adequat seria "quines coses són fàcils d'implementar i poden tenir un impacte important en el negoci?". Finalment, cal una certa adaptació a la nova situació, cosa que representa:

- Canviar la manera d'invertir (més a llarg termini) i de competir (concentrar els esforços en la comunicació i la satisfacció del client).
- Habituar-se a la cultura del treball en xarxa (*networking*).
- Invertir en capital humà la millora dels marges empresarial derivada de la introducció de les TIC.

A més, tant en les empreses de nova creació com en les consolidades, convé que els emprenedors:

- tinguin més ambició i assumeixin més risc vers el mercat global
- donin cabuda a l'empresa a terceres persones (persones amb capacitat de desenvolupar les idees, equips de gestió, *business angels*, etc.)

3.2

Propostes per a l'Administració pública catalana

Per potenciar els punts forts de l'economia catalana i millorar-ne els febles es proposen tres línies d'actuació:

a. Finançament

- Facilitar la interacció entre emprenedors i capital risc (facilitar els contactes).
- Incentius fiscals al capital risc.
- Disminuir el risc de la inversió de projectes en fases inicials amb participació en els fons de capital risc.
- Creació d'un mercat financer per a *small caps* (empreses amb gran capacitat de creixement i baixa capitalització).

b. Capital humà i coneixement

- Adequar els currículums de les universitats a les necessitats de mercat: adaptació contínua dels continguts, no orientar totes les habilitats dels universitaris a la conceptualització, potenciar el perfil de l'emprenedor, fomentar la flexibilitat, el treball en equip i la capacitat d'aprenentatge permanent.
- Fomentar la competitivitat entre universitats.
- Fomentar el reciclatge professional.
- Generalitzar el coneixement de l'anglès.
- Crear centres de recerca i parcs tecnològics.

c. Promoció de la societat de la informació (SI)

A banda de la promoció de la SI en l'àmbit de l'oferta (localització d'empreses TIC) cal crear una massa crítica de demanda (d'usuaris). Experiències com la de Finlàndia demostren que l'èxit d'aquesta promoció es basa en la disponibilitat de recursos, un fort lideratge polític i un gran nivell de coordinació inter i intra administracions. Les actuacions del govern català per crear aquesta massa crítica d'usuaris prenen com a exemple experiències com aquesta. En concret:

- S'elaboren plans estratègics i es creen observatoris per fer el seguiment dels projectes fixats en els plans.
- Es crea l'Administració en xarxa, que comporta: accés a bases de dades, informació, prestació de serveis públics i contractació, entre d'altres. Aquest és el cas, per exemple, del projecte de l'Administració Oberta de Catalunya (AOC).
- Polítiques sectorials per implantar les TIC en l'educació (a les aules, per exemple), la sanitat i les empreses, entre d'altres.

d. Altres propostes:

- Incrementar la visibilitat internacional de Barcelona i de Catalunya en general.
- Simplificar el procés administratiu per formar noves empreses i/o crear, amb aquesta finalitat, una finestreta única.

Algunes d'aquestes propostes ja s'estaven implementant, cosa que indica que a Catalunya les actuacions públiques estaven ben orientades. Altres, donen llum sobre aspectes de l'economia catalana que cal reforçar o aporten un component de novetat. En qualsevol cas, perquè les actuacions proposades siguin eficaces cal que s'hi impliquin tots els agents econòmics.